

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

E.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

minos locorum, magistratus, locum tenentes, duces militum, qui non prohibent quominus hæc fiant, (nisi habeant justam causam permittendi,) aut qui post commissum crimen, veniam & impunitatem concedunt. Princeps tamen Christianus concedens locum in suo territorio duobus infidelibus ad duellum, non videtur incidere in excommunicationem. *ibid. n. 25. & 26.*

10. His etiam pœnis subjiciuntur mandantes, suadentes, consulentes quolibet modo; licet consilium, vel mandatum non influxerit in effectum: quamvis multi oppositum sentiant, quando consilium vel mandatum nihil omnino influunt, aut influxus re adhuc integra revocatus & retractus est. *ibid. num. 27. & 28.*

11. Eadem pœnæ incurruntur ab acceptante statim ac acceptavit, à comitantibus, nisi fortè velint impedire: à sociis, patrinis, & spectatoribus ex industria: à commodantibus aut vendentibus scienter arma pugnatio in duello, nisi justam vendendi aut commodandi causam habeant. Item incurruntur à facientibus, & intimantibus, seu affigentibus scripta & narrationes provocatorias ad duellum: secus dicendum de ratum habentibus duellum. *ibid. num. 29. 20. 21. & seq.*

12. Ab excommunicatione contracta ob aliquod delictum in causa duelli, absolvere possunt post Summum Pontificem, Episcopi, quando delictum est occultum, aut reus non potest adire Papam; & religiosi juxta sua privilegia, modo revocata non fuerint (sicut de facto respectu existentium in Italia extra urbem Romanam revocata fuerunt in decreto sacrae Congregationis:) & non inciderint in excommunicationem Gregorii XIII. *ibid. n. 38. & seq.*

E.

Ecclesia,

Vide v. *Immunitas, Sacrilegium.*

Ejecti à religione,

Vide v. *Apostata.*

Eleemosyna,

Vide v. *Charitas.*

*Emphyteusis.*Vide v. *Fendum.**Emptio.*Vide v. *Contractus, Monopolia, Venditio.*

1. **E**mpcio est contractus ultro citroque emptoré & venditoré obligans, eo quòd emptor obligetur ad tradendum pretium pro merce, & venditor obligetur ad tradendas merces pro pretio. Venditio verò est etiam contractus ultro citroque emptorem & venditorem obligans; ita ut venditor obligetur ad tradendam mercem pro pretio, & emptor obligetur ad tradendum pretium pro merce. Emptio & venditio possunt perfici solo consensu externus expresso, neque traditio est de essentia venditionis, contra nonnullos, *tom. 2. de Contractibus, disp. 3 q. 2. punct. 1. n. 1. & seq.*

2. Hinc sequitur gabellas quæ solvendæ sunt ex emptio-
ne aut venditione antea celebrata, persolvendas esse priori
gabellario; non verò successorì, si ante conditionis even-
tum mutati sunt gabellarii. *ibid. n. 6.*

3. Omnia quæ pecunia æstimantur (qualia non sunt spi-
ritualia per se, ut calices, res sacræ, &c. quæ vendi non pos-
sunt, nisi ratione materiæ,) vendi possunt; nisi adsit aliqua
specialis prohibitio, seu circumstantia, quæ venditionem
reddat invalidam, aut illicitam & peccaminosam; ut est ven-
ditio rei alienæ, & eorum quæ tantum inferviunt ad malum
usum, aut venditio Templi absque Principis auctoritate, aut
venditio hominis liberi, quamquam exculatur pater ven-
dens filium ob nimiam egestatem, aut pro solvendis debitis,
pro vita propria redimenda, aut etiam pro alio redimendo,
ut patet exemplo S. Paulini Episcopi Nolensis, qui seipsum
vendidit pro filio viduæ redimendo. Reliqua verò vendi
possunt, ut jactus retis, partus pecorum, fructus agrorum,
actiones, jura, hæreditates, & res omnes ex se indifferentes
pretio æstimabiles. *ibid. punct. 2. n. 1. & seq.*

4. Venditio cum pacto retrovendendi in favorem so-
lius venditoris licita est, interveniente justo pretio, inten-
tione emendi & vendendi, & modo nulla adsit læsio, &

fructus

fructus rei emptæ pertineant ad emptorem, quia res domo non fructificat; limita tamen, præciso contractu locationis fructuum cum pacto retrovendendi celebrato; celebrari enim licitè potest, modò non celebretur ad palliandam utilitatem. *ibid. punct. 3. n. 3. & seq.*

5. Petes, quanti res vendi possit? Resp. rem tanti vendi posse, quanti valet juxta taxam Principis, vel communem prudentium hominum æstimationem: propterea vendentes aliquid supra justum pretium rigorosum, aut ementes infra infimum, tenentur ad restitutionem illius, quod acceperunt non servata iusti pretii latitudine; & res pretiosas parvi etiam posse in iis locis, in quibus passim parvi æstimantur: nam tanti emuntur, quanti valent in iis locis. Non erit tamen tutus in conscientia, qui emit nummo aureo gemmam à multo ignaro valoris gemmæ, protestans se nolle plus dare, sed que velle excessum retinere titulo donationis. Ratio est, quia rusticus censetur involuntariè donare, cum ignoret gemmæ valorem; ad validam autem donationem requiritur perfectum voluntarium. *ibid. punct. 4. n. 3. & seq.*

6. Sed quid faciendum, & quodnam pretium servandum est, quando extant duo pretia, quorum unum taxatum fuit à Principe, alterum à communi hominum æstimatione? Servandum est pretium justum taxatum à Principe; secus si non sit justum, sed iniquum. Non extat obligatio servandi pretium taxatum à Principe, quando res notabiliter variata est quoad valorem: neque quando omnes, vel major pars taxam Principis impunè violet, sciente Principe. *ib. 7. & seq.*

7. Licet aliquando rem pluris vendere, quam alioquin venderetur, & minoris emere, quam alioquin emeretur, concurrentibus his circumstantiis: multitudine emptorum & copia pecuniæ, affectu ad rem quæ venditur, ut si venditor agrè se privet ea re; lucro cessante venditori in gratiam emptoris rem vendenti, aut damno emergente, quod patitur creditor vendendo credita pecunia. Alia conditio seu causa augendi pretium est periculum amittendi totum, vel partem pretii, vel periculum recuperandi pretium cum expensis & molestiis: videtur tamen admonendus emptor de hac re, ne invitus emat majori pretio, quam fortè aliunde emissit. Sed petes, an venditor, qui pretium auxit ob periculum prædictum possit excessum pretii sibi retinere, si postea damnum re ipsa non patiatur? Potest retinere, modò pretium

cium non fuerit immoderatum, & reverà subesset periculum amittendi totum vel partem pretii, vel recuperandi pretium cum expensis, &c. *Ib. n. 13. & seq.*

8. Sicut autem propter lucrum cessans, & damnum emergens; aut propter periculum amittendi pretium, res potest pluris vendi credito quàm alioquin venderetur; ita etiam emptor potest minoris emere anticipata solutione, si anticipata solutio sit illi causa damni emergentis, aut lucri cessantis, aut adsit periculum recuperandi rem emptam. *Ib. n. 20.*

9. Alia conditio seu causa augendi, vel diminuendi pretium est modus vendendi; nam aliquando una res carius venditur uno modo, quàm alio: ut si merx minutatim vendatur, carius venditur, quàm si venderetur in magna quantitate; aut si merx ultrò offeratur, vilius venditur, quàm si venderetur in magna quantitate; nam merx oblata, vilescit: aut si quid sub hasta vendatur, aliquando carius venditur, & aliquando vilius, juxta paucitatem, aut multitudinem, fervoremque contrahentium: sic enim res exponitur periculo utriusque fortunæ, lucrandi scilicet & perdendi. Reliquæ verò conditiones, propter quas licet aliquando rem minoris emere, quàm alioquin emeretur, sunt multitudo mercium, & raritas emptorum; inopia pecuniæ, & modus vendendi, modò res non habeat pretium à lege constitutum. *Ib. n. 21. & 22.*

10. Estne illicitum rem carius vendere extraneis & peregrinis, quàm indigenis & naturalibus? Est illicitum, si excedantur limites justii pretii, cum illud excedere non liceat, etiam in venditione eorum, quorum pretium taxatum non est à Principe, vel à communi hominum æstimatione. Imò servandum est adhuc justum pretium in ludis sortium, seu chirographorum vulgò *al lotto*, habita ratione debiti laboris & rei. Neque venditor potest rem carius vendere, eo quòd ea sit valde utilis, vel commoda emptori. Intellige præcisa tamen semper ratione damni, vel lucri cessantis, vel affectus ad rem. Neque indigentia particularis alicujus emptoris est causa sufficiens ad augendum pretium rei, alioquin sequeretur eam posse carius vendi pauperi, quàm diviti. *Ib. n. 24. & seq.*

11. Tenenturne ad restitutionem venditores, qui mendacijs affirmant rem sibi tantum retulisse, vel tanti aliis vendidisse, ut emptor augeat pretium? Peccant ut plurimum venia.

nialiter peccato mendacii, & regulariter non tenentur restitutionem: nam hæc sunt communia mendacia, & homines ferè communiter norunt hæc esse stratagemata venditium, quibus emptores fidem non præstant; secus si emptores huiusmodi mendaciis pertrahantur ad emendum maioris pretio quàm alioquin emissent, ignorantes hæc esse stratagemata venditorum. *ib. n. 31.*

Episcopus.

Vide v. *Lex, Suffragium, Suspendio.*

Eucharistia.

Vide v. *Sacramentum.*

1. Eucharistia est sacramentum consistens sub speciebus panis & vini consecratis, significans Christum, & refectio- nem spiritualem: species consecratæ spectant ad hoc sacra- mentum. *tom. 1. de Sacramento Eucharistia, disp. 4. quæst. 1. punct. 1. n. 3. & 4.*

2. Sacramentum Eucharistiæ consistit in consecratione materiæ, seu materia consecrata, seu in speciebus consecra- tis: consequenter consistit in re permanente, & non in susce- ptione. *ib. n. 6.*

3. Fuit institutum à Christo prima die azymorum in ulti- ma cœna, ut patet *Luc. 22. Marc. 14.* Potuit Eucharistia con- tinere Christum ante Incarnationem, cum id non implicet. *ib. punct. 2. n. 2. & 4.*

4. Eucharistia adultis, saltem baptizatis, necessaria est, & ex præcepto Ecclesiastico, & divino affirmativo; secus de- cendum de infantibus, quibus Eucharistia non est necessa- ria, neque necessitate medii, neque necessitate præcepti. *ib. punct. 3. n. 2. & seq.*

5. Plures hostiæ consecratæ & consideratæ, quatenus uno actu sumuntur, sunt unum sacramentum: hinc recipiens plu- res hostias, aut unam grandio- rem, non recipit maiorem gratiam ex opere operato; neque communicans sub utraq; specie (sacerdote excepto) plus gratiæ recipit, quàm qui sub una tantum specie communicat. *ib. punct. 4. n. 3. & seq.*

6. Materia remota sacramenti corporis Christi est panis

triticeus. Nomine *tritici* exclude panicum, milium, avenam, hordeum, quæ specie differunt à tritico; secus dicendum juxta aliquos de felica, seu fecala; peccaret tamen graviter conficiens sacramentum in fecala; nam uteretur materia dubia. *lb. q. 2. punct. 1. n. 1. & 2.*

7. Non quilibet panis triticeus est materia sufficiens hujus sacramenti; nisi his conditionibus concurrentibus; videlicet ut denominetur panis, ut sit confectus aqua naturali, ut sit coctus in furno, aut sub cinere, aut ferro calido, aut alia similitudine; denique; ut sit præsens moraliter, & possit designari per particulam *hic & hoc* Unde panes dulciarii, confecti scilicet ex melle, vel lacte, vel aqua rosacea, vel alio simili liquore in magna quantitate, non sunt materia sufficiens hujus sacramenti; similiter nec pasta, lagana, pultes, aut similia, neque amydon, nisi de novo redactum in farinam, & compactum aqua coquatur igne, quia tunc denominabitur panis triticeus, cum amydon ex tritico conficiatur. *lb. n. 3. & seq.*

8. Potest etiam confici tam in azymio, quam in fermentato pane, unusquisque tamen debet se accommodare suæ Ecclesiæ, id est, Sacerdos Latinus debet consecrare in azymis, Græcus in fermentato, cum hic sit usus Ecclesiæ Græcæ, Græcus in Ecclesia Latina conficere posset in azymis, & Latinus in Ecclesia Græca in fermentato; non posset tamen Latinus in Ecclesia Latina conficere in fermentato. *lb. n. 8. & seq.*

9. Materia remota sacramenti sanguinis, est vinum ex vite; sive vinum sit nigrum, sive album, sive sit vinum miraculose factum, quale fuit in nuptiis Cana Galilææ, sive sit mustum, dummodo non sit sæculentum, aut impurum, alioquin committeretur peccatum ex suo genere mortale. *lb. punct. 2. n. 1. & seq.*

10. Vinum satis decoctum non videtur apta materia; quia mutavit speciem, nec est propriè vinum; nec acetum, cum non sit propriè vinum; nec agresta, quia nondum est vinum; similiter aqua è vitibus effluens non est materia apta; neque vinum ex malogranatis expressum, aut cerevisia, quia non est simpliciter vinum. Denique; uva non potest consecrari, quia non est res potabilis, seu vinum; secus dicendum est de vino congelato quod validè potest consecrari; quia si species vini jam consecratæ congelentur, remanet sub illis sanguis Christi; ergo potest etiam in vino congelato sacramentaliter consecrari. *lb. n. 3. & seq.*

11. Non

11. Non est necessarium necessitate sacramenti sub utraque specie consecrare; unde valida foret consecratio calicis facta ante panis consecrationem; esset tamen sacrilegium grave conficere tantum sub una specie; est enim necessarium necessitate præcepti divini affirmativi conficere sub utraque specie. Unde colligitur Sacerdotem non solum consecrare sub utraque specie, sed etiam sub utraque specie communicare, quando quidem sacrificium perficiatur non solum consecratione, & oblatione; verum etiam consecratione. *lb. punct. 3. n. 2. 3. 4. 5. & seq.*

12. Sacerdos, qui metu mortis cogitur ad consecrandum, potestne sub una tantum specie consecrare? Non potest, quæ tenetur iterum consecrare, quando sub una specie apparet caro vel sanguis Christi. *lb. n. 10. & 11.*

13. Potestne Summus Pontifex dispensare, ut sacramentum Eucharistiæ sub una tantum specie conficiatur? Multi affirmant, multi negant; opinio negativa probabilior videtur. Hinc fit ut Sacerdos non possit tempore suæ mortis conficere sub una tantum specie, ut seipsum, vel alium infirmum communicet. *lb. n. 13. & 14.*

14. Vino admiscenda est aqua naturalis ex necessitate præcepti, non autem ex necessitate sacramenti, cum valida sit consecratio facta sine admixtione aquæ: peccat tamen graviter, qui vino aquam non admiscet, aut qui miscet aquam artificiosam, loco naturalis. Et ne Sacerdos exponatur periculo conficiendi in materia indebita, modica quantitas aquæ adhibenda est in consecratione calicis; cavereque debet, ne ad summam quantitas aquæ tertiam vini partem excedat, propterea sufficit quælibet guttula sensibilis. Quod si Sacerdos ex oblivione aquam non infuderit, si advertat ante consecrationem, debet illam statim apponere, non vero peracta consecratione; quia non est admiscenda aqua sanguini Christi, sed vino. *lb. punct. 4. n. 1. 2. & seq.*

15. Aqua nondum in vinum conversa non convertitur in sanguinem Christi post consecrationem; hinc patet non adorari, sicut neque calix adoratur nisi ratione contenti. *lb. n. 8. & 9.*

16. Quæres, an aqua, quæ in vinum convertitur consecrationis forma inchoata, convertatur in sanguinem Christi? Respond. non converti in sanguinem, si aqua inchoata consecrationis forma, nondum erat in vinum conversa. *lb. n. 10.*

17. Quæ-

17. Quælibet parva quantitas sensibilis potest esse materia hujus sacramenti; sicuti potest quælibet magna quantitas præfens constituta, validè, sed non licitè consecrari; debetque materia consecranda esse aliquo modo determinata, & definita in mente Sacerdotis consecrantis. Hinc sequitur nullam hostiæ partem remanere consecratam, quando Sacerdos intendit solum quartam hostiæ partem, vel medietatem consecrare, non distinguens quam partem consecrare velit: præterea nullam hostiam remanere consecratam, si Sacerdos præfentes habeat decem hostias, & intendat quatuor tantum consecrare, non determinans quas velit consecrare: præterea sequitur validam esse consecrationem, quoad omnes hostias, quando quis plures consecrandas detulit ad altare, etiam si in actu consecrationis recordetur illius solum hostiæ, quam præ manibus habet: nam dicitur habere intentionem determinatam ad omnes hostias virtualiter; secus dicendum de illis hostiis; quas quis inscio Sacerdote consecrandas apposuit, non enim remanent consecratæ; sicuti nec vini guttæ, quæ sunt extra calicem, quia Sacerdos non habet determinatam intentionem circa illas, quamvis illas habeat præfentes moraliter; secus dicendum de guttis existentibus in calice separatis à vino, quod etiam in calice continetur. *Ib. punct. 5. n. 1. & seq.*

18. Denique non est valida consecratio, quando quis habens decem hostias, intendit tantum quinque consecrare, quas Titius designaverit, aut quas Deus intenderit; cum Sacerdos non habeat intentionem determinatam, nec scire valeat hanc potius quam aliam esse consecratam. *Ib. num. 9. & 10.*

19. Materia consecranda debet ita præfens esse Sacerdoti consecranti, ut secundum communem loquendi modum possit verè & propriè designari & monstrari per particulam *hoc*, vel *hic*. Hinc colligitur sonum verborum non debere necessariò pertingere materiam consecrandam; & posse validè consecrari vinum in calice cooperto contentum, aut hostias in pyxide contentas; & posse similiter Sacerdotem cæcum validè consecrare materiam præsentem, hostiamque existentem à tergo etiam validè consecrari posse, si Sacerdos eam manibus teneat; nam propriè demonstrari potest per particulam *hoc*; neque esse necessarium ad validam consecrationem materiæ existentis coram Sacerdote, ut eam
actu

actu tangat dum consecratur. *ib. punct. 6. n. 1. & seq.*

20. Hostia post parietem, aut intra tabernaculum existeret consecrari non potest; neque si distet triginta passibus, aut tantum viginti, neque si sit tantum præfens in intellectu; neque similiter si inchoata consecrationis forma, materia non erat præfens. *ib. n. 9. & seq.*

21. His adde non posse Sacerdotem consecrare materiam præsentem & absentem uno & eodem actu; videtur tamen consecratio valida respectu præsentis, quia de materia præfente verificatur forma. *ib. n. 8.*

22. Forma sacramenti corporis sunt hæc verba: *Hoc est corpus meum*: ita enim Christus ipse consecravit. *ib. q. 3. p. 1. n. 1.*

23. Totus Canon non est necessarius necessitate sacramenti ad consecrationem; est tamen necessarius necessitate præcepti. *ib. n. 4. & 5.*

24. Valide conficitur sacramentum variata forma, si sensus formæ non varietur. Hinc valet consecratio, si dicatur *Hic cibus est corpus meum*; vel, *hæc res est corpus meum*; vel *hoc est corpus meum*, modò particula *hic*, non accipiatur adverbialiter, sed loco pronominis: validum est etiam sacramentum, si quis dicat, *Hoc est caro mea*; aut si omittat particulam *enim*. Invalida tamen esset consecratio, si diceret, *Hoc est corpus Christi*, quia Christus non est usus hac forma, nec verba proferuntur in persona Christi, sicut proferenda sunt; neque valeret hæc forma: *Hic panis est corpus meum*; aut, *hoc sit corpus meum*; aut si diceret, *hoc corpus Christi est corpus Christi*. Denique non valide conficitur sacramentum ab eo, qui prætermittit verbum, *est*, aut dicit, *ecce corpus meum*, omisso verbo, *est*. *ib. n. 6. & seq.*

25. Forma sacramenti sanguinis sunt hæc verba: *hic est Calix sanguinis mei*, peccat tamen graviter, qui omittit alia quæ in Canone continentur, cum aliqui Doctores velint illa esse de essentia consecrationis. *ib. punct. 2. n. 1. & 2.*

26. Quod attinet ad variationem in verbis formæ, dico invalidam esse, quoties sensus verborum substantialiter variatur; secus si accidentaliter tantum. *ib. n. 5.*

27. Sacerdos profert verba consecrationis non solum recitativè, verum etiam formaliter, & in persona Christi, suntque vera non minus quam forma aliorum sacramentorum; nam efficaciter operantur, quod significant, & ita est in re, sicut per illa verba significatur. *ib. punct. 3. n. 2. & 3.*

28. Per verba consecrationis constituitur Christus verus Deus, & homo sub speciebus panis, & vini; existitque quoad substantiam & accidentia sub qualibet specie; imò verò sub qualibet parte specierum, cum succedat in locum panis, qui erat sub tota hostia, & sub qualibet parte hostia. Idem dicendum est de sanguine sub specie vini; poniturque sub speciebus panis ex vi verborum corpus Christi verum, informatum anima cum sanguine, & humoribus ac ceteris partibus; & sub speciebus vini ex vi verborum est tantummodo sanguis Christi, quamvis per concomitantiam adsit etiam sub speciebus panis, & ratione hujus concomitanter in hoc almo sacramento, *ib. punct. 5. n. 1. 5. 11. & seq.*

Christus constituitur sub speciebus per transubstantiationem panis in corpus, & vini in sanguinem; desinit enim substantia panis & vini adveniente corpore & sanguine Christi. Nec audiendi sunt, qui asserunt substantiam panis eodem modo assumptam fuisse à Deo, quo humanitas assumpta est. *ib. punct. 6. §. 2. n. 1. & 2.*

29. Petes an actio conversionis, seu transubstantiationis dicatur adductiva, & productiva simul? Respond. affirmativè. *ib. n. 4.*

30. In eo instanti, in quo completur significatio verborum consecrationis, corpus Christi incipit esse sub speciebus, & sub illis tamdiu conservatur, quamdiu conservaretur panis, si sub illis speciebus existeret, nec desinit statim atque in os recipitur, aut in ventrem trajicitur; quia non ita statim desineret substantia panis, nec desinit esse sub speciebus per quamlibet alterationem specierum: imò verò quando fiunt apparitiones miraculosæ, Christi corpus remanet sub speciebus, si positis illis adhuc remaneret substantia panis; desinit tamen corpus Christi esse sub speciebus, quando ex illis vermes generantur; similiter & sanguis, quando vini species miscetur cum vino alterius speciei, novaque substantia sub illis generatur. *ib. §. 3. n. 1. & seq.*

31. Petes, quando aliquid generatur ex speciebus corruptis, an producat de novo materia panis? Probabile est novam produci. *ib. n. 11.*

32. Difficultas est, an adsit mutatio in Christo ad desitionem specierum? Alii negant, alii affirmant. *ib. n. 10.*

33. Eucharistia per se, & ex propria institutione, instituta fuit ad augmentum gratiæ conferendum, etiam si recipiatur.

tur cum actuali peccato veniali. Neque solum præservatur peccatis mortalibus, verum etiam per eam remittuntur peccata venialia ex opere operato, & datur auxilium ad recte operandum. Præterea effectus Eucharistiæ, est unio spiritalis cum Christo & fidelibus, & per eam tollitur, saltem secundario, pœna temporalis; profuntque species consecrate nutriendum corpus sumentis. *Ib. quest. 4. punct. 1. n. 1. & seq.*

34. Eucharistia non producit effectum antequam deglutatur; & consequenter, qui diu continet hostiam in ore, ut species corrumpantur antequam deglutiantur, non recipit fructum Eucharistiæ, quia non potest dici Eucharistiam manducare.

Suscipiens plures hostias successivè, recipit totum effectum in susceptione primæ hostiæ, neque confertur major gratia ex opere operato, quamdiu manent species in stomacho; quia gratia ex opere operato confertur manducanti in primo instanti, in quo est verum dicere, manducatum est. Sacerdos, qui deglutita parte tantum hostiæ moreretur, reciperet totum effectum sacramenti. Recipiens partem hostiæ cum peccato, non recipit gratiam, si statim per contritionem in gratia constitutus sumat reliquas hostiæ partes. *Ibid. punct. 2. n. 1. & seq.*

35. Minister consecrationis est solus Sacerdos, etiam excommunicatus, vel degradatus; is enim validè consecrat, cum retineat ordinem sacerdotalem: possuntque plures Sacerdotes eandem hostiam simul consecrare; modo eodem tempore perficiant formam. *Ib. qu. 5. punct. 1. n. 1. & seq.*

36. Minister ordinarius ad administrandam Eucharistiam est solus Sacerdos: extraordinarius vero potest aliquando esse Diaconus, ut in articulo mortis, sicut etiam alias sanguinem administrabat, imò verò Subdiaconus vel laicus, quamvis multi probabiliter dubitent de Subdiacono & laico.

Religiosis ministrantibus Eucharistiam sine licentia, imposita est pœna excommunicationis ipso facto reservata Papæ, nisi bona fides ex ignorantia excommunicationis illos excuset; aut nisi administrent infirmis in articulo mortis, quia tunc præsumitur adesse rati habitio Summi Pontificis; aut nisi habeant speciale privilegium, excepto die Paschæ, seu Resurrectionis, quo die non possunt Eucharistiam ministrare absque licentia parochi, nisi fortè ille cui ministrant, jam præcepto Ecclesiastico satisfecisset in propria parochia. *Ib. n. 4. & seq.*

37. Potest Sacerdos ex devotione seipsum communicare, præciso Missæ sacrificio; si tamen non adest alius Sacerdos qui ei administret; potestque Sacerdos etiam partem suæ hostiæ dare infirmo, vel etiam sano, si adsit rationabilis causa. *ib. n. 13 & 14.*

38. Caveat Sacerdos, ne Eucharistiam administret, non servato ritu, & decentia tanto sacramento debita; nec parochus deferat ad infirmum, quando eam terre nequit cum habitu decenti, id est cum stola & superpelliceo, præcedente lumine, nec tenetur deferre ad moribundum valdè festinanter currendo; secus dicendum de sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ; neque potest Sacerdos Eucharistiam aliis digitis conferre, si ob infirmitatem, vel chiragram nequeat eam pollice & indice administrare. Nulla alia dispositio præter gratiam requiritur in administrante Eucharistiam. *ib. punct. 2. n. 6 & seq.*

39. Amenti, qui ante amentiam benè & Christianè vixit, danda est Eucharistia, modò non sit periculum alicujus irreverentiæ. Item & obsessò, si adhuc utatur usu rationis, & semi-fatuis; præciso semper irreverentiæ periculo, & frequenti administratione. *ib. qu. 6. punct. 1. n. 4. & seq.*

40. Suscipiens Eucharistiam debet esse baptizatus; & præterea requiritur in eo fides & gratia; dubitansque probabiliter se mortaliter peccasse, tenetur confiteri ante sumptionem Eucharistiæ, si adsit copia Confessarii, & nullum sit periculum scandali: si enim scandali periculum adsit, non tenetur Sacerdos Missam jam inchoatam relinquere, etiamsi advertat se excommunicatum, vel non jejunum. Neque similiter laicus, qui jam ad linteam accessit cum aliis, communionis gratia, tenetur statim recedere, & accedere ad Confessarium, si recordetur alicujus peccati. Neque expedit, ut Sacerdos ad altare audiat reconciliationem alicujus communicaturi: & parochus non habens copiam Confessarii, potest præmissa contritione celebrare die festo, ne parochiani careant Missa. *ib. n. 2. 8. & seq.*

41. Adverte tamen eum, qui sibi conscius est culpæ lethalis, non posse Eucharistiam sumere, prætermisâ confessione, quando prædictæ rationes cessant, sed solum vulgè communicare ex devotione; similiter eum non posse ad Eucharistiam accedere, sine præmissa confessione, qui non habet copiam proprii Confessarii, sed alterius, cui non consue-

vit propria peccata confiteri; secus dicendum, si non habet copiam Confessarii approbati. *ib. n. 26 & seq.*

42. Adverte præterea Sacerdotem celebratum carentem Confessario, cui peccata reservata manifestet, teneri confiteri peccata non reservata. *ib. n. 31.*

43. Adverte denique Sacerdotem, qui sine confessione celebravit, præciso Tridentini præcepto, non teneri statim jure divino confiteri, si celebraverit in peccato mortali ex malitia, si ve ex inadvertentia, & oblivione peccati; cum præceptum confessionis faciendæ ante communionem sit affirmativum, quod non obligat pro semper. *ib. n. 41.*

44. Quæres: an danda sit Eucharistia infirmo, dum ignoratur ipsius dispositio? Resp. ministrandam esse; nullus enim præsumitur malus, nisi probetur. *ib. n. 42.*

45. Suscipiens Eucharistiam, per se loquendo, debet media nocte esse jejunus; jejunio non solum Ecclesiastico, verum etiam naturali, id est, jejunio, quod importet abstinence à qualibet re. Hinc sequitur eum frangere jejunium, qui post mediam noctem aliquid deglutit, quod vespertino tempore ore sumpsit, aut qui medicinam ore sumpsit, secus dicendum de eo, qui aromata ori imponeret, ea que dentibus tereret ante sumptionem Eucharistiæ causa vitandi noxiæ aeris, modo nihil deglutiat; nam si deglutiat, aut trajiciat papyrus, frangit jejunium, etiam si postea evomat. *ib. punct. 2. n. 5. & seq.*

46. Non peccat communionem recipiens post pollutionem sine culpa secutam. *ib. n. 4.*

47. Suscepturus Eucharistiam non est necesse ut digerit cibum, aut dormierit post cœnam; potestque Sacerdos habens palato affixas reliquias hostiæ secundam ablutioem sumere, ut illas trajiciat; similiter etiam repertas in patena post ablutioem, aut postquam diu se detinuit in communicandis aliis post purificata vasa, si reliquæ istæ fuerint consecratæ in eo sacrificio; nam censetur una actio moralis.

Idem dicendum quando Sacerdos reperit aliquas particulas hostiæ, quas dubitat esse consecratas. Imò verò licitum est aliquando sumere Eucharistiam tracto jejunio, si Sacerdos prævideat fore, ut Eucharistia ad manus infidelium perveniat, aut ita ferat alia gravior necessitas. Similiter qui aquam loco vini consecravit & sumpsit, debet de novo vinum consecrare, & sacrificium perficere; nam integritas sa-

crificii præponderat præcepto Ecclesiastico de sumenda Eucharistia cum jejunio: unde sequitur posse dari Eucharistiam infirmo non jejunio per modum viatici. Quod etiam intellige in casu mortis violentæ, si communio commodè nequeat anticipari, vel differri. *ib. n. 11. & seq.*

48. Post Eucharistiæ sumptionem expedit aliquantulum abstinere à communi cibo & potu, ob majorem reverentiam sacramenti *ib. n. 25.*

49. Præceptum divinum sumendæ communionis, per se loquendo, obligat sub mortali in articulo mortis naturalis, aut violentæ; teneturque judex reo concedere tempus communicandi, præciso periculo damni communis, aut alterius justæ causæ. Qui paulò ante mortem communicavit, non tenetur Eucharistiam sumere in periculo mortis; neque tenetur iterum communicare, qui post sumptum viaticum mortaliter peccavit. *ib. quest. 7. punct. 1. n. 1. & seq.*

50. Fideles tenentur ex præcepto divino communicare, non solum in articulo mortis, verum etiam aliquoties in vita; cui præcepto satisfaciunt, qui semel in anno secundùm determinationem Ecclesiæ, Eucharistiam recipiunt. *ib. n. 2. & 10.*

51. Non potest aliquis, præsertim laicus, sæpius in die communicare; privilegium enim ter communicandi in die Natalis Domini, extenditur solum ad celebrantes. *ib. n. 11. & 13.*

52. Quæres, qua hora diei possit aliquis communicare? Resp. jejunum posse communicare qualibet hora diei, sedulo scandalo, quamvis Sacerdos non possit post meridiem celebrare. *ib. n. 14.*

53. Præceptum Ecclesiasticum sumendæ communionis à proprio Sacerdote semel saltem in anno in Paschate, obligat omnes fideles utriusque sexus, postquam ad annos discretionis pervenerunt. *ib. punct. 2. n. 1. & 5.*

54. Adultus dubitans de tempore, quo tenetur communicare, stare debet judicio prudentis Confessarii, vel parentum. *ib. n. 2.*

55. Sed modò dubium est, quid nomine *Paschatis*, hic intelligatur? Resp. nomine Paschatis non intelligi solum diem ipsum solemnitatis Resurrectionis, sed etiam tempus, quod incipit à die cœnæ Domini, vel etiam à Dominica Quadagesima, usque ad Octavam Paschæ, quando ita legitima consuetudine receptum est. Omittens communionem in

Paschate, interdicens est ingressu Ecclesiæ, & privando Ecclesiastica sepultura. Huic præcepto non satisfacit, nisi Eucharistia sumatur in propria parochia, de manibus proprii pastoris, aut alterius Sacerdotis de illius licentia. Excipitur tamen viatores, aut eos, qui ad certum tempus ab illa absunt, aut communicant in Ecclesia Cathedrali suæ diocesis. *ib. n. 6. 8. & 19.*

56. Laici inservientes religiosis, debent tempore Paschatis communionem sumere in propria parochia; nisi ea monasteria exempta sint à cura parochorum. *ib. n. 10.*

Qui non communicavit in Paschate, non tenetur quantum primum communicare; nec peccat mortaliter, si quamprimum data opportunitate non communicet; sicuti non tenetur anticipare communionem, qui prævidet se eam tempore debito non posse recipere, cum ante tale tempus præceptum communionis non obliget. *ib. n. 13.*

A D D I T I O.

Quæres: An vino in Eucharistia sit admiscenda aqua, & quomodo? Resp. Esse admiscendam, est de fide ex Concilio Trullen *can. 32.* Florent. Trident. & aliis, & habetur in cap. *in quodam c. cum Martha, de celebr. Miss.* Constat etiam Ecclesiæ usu, & perpetua traditione, quæ colligitur ex SS. Patribus relatis à Suarez *disp. 45. sect. 2.*

Hæc aqua misceri debet in modica quantitate: ut patet ex Florent. dicente, miscendum esse paululum aquæ, & quantum modicissimam. Et hoc necessarium tantum de Ecclesiæ præcepto: hæcque est sententia S. Thom. *art. 6.* & Theologorum cum Magist. *d. 11. Alons. q. 32. num. 5. a. 2.* Inno. *lib. 4. c. 32.* Filliuc. *tra. 4. de Eucharist. quaten. sacram. est c. 4. de form. pan. & vin. fol. 78.*

Quæres: Quid fiat de huiusmodi aqua tempore consecrationis, & an convertatur in sanguinem? Resp. aquam infunditur in calicem, ut convertatur in sanguinem; & quidem si tempore consecrationis sit conversa in vinum, etiam vertetur in sanguinem. Quod ut plurimum verisimile est accidere, si in debita proportione misceatur & suo tempore. Si vero non sit conversa, manebit aqua pura, ut docet communis opinio Suarez *sect. 4.*

Quæres de defectibus post consecrationem, quomodo illi

occurrendum. Resp. In particulari id posse contingere sex præcipuè modis, qui habentur fusè in Missali, & de iis, plura Suar. *disp. 85. sect. 1.* Primus modus, si sit venenum admixtum tunc enim species illæ servandæ sunt, donec corrumpantur, & projiciendæ deinde in sacrarium, & alia materia consecranda, vel utriusque speciei, vel alterius. Secundus, si animal aliquod in sanguinem cadat; tunc enim si sine periculo vomitus sumi potest, optimè fiet; sin minùs, extrahendum, diligenter lavandum, comburendum, & ablutio cum cineribus in sacrarium mittenda, deinde sumendus sanguis. Quòd si animal fuisset venenosum, tunc idem faciendum, quod in primo. Tertius, si congeletur, sed tunc liquefiat per ignem adhibitum Quartus, si timeatur incurfus hostium, & injuria sacramento; tunc enim consummandum ceteris omissis, si aliter fieri non possit. Quintus, si per miraculum dispareat, vel in ea appareat caro, vel sanguis, tunc enim vel iterum consecranda erit, ut Missale docet; vel tantùm id verum est, de consilio, ut docet S. Thomas. Sextus, si effundatur sanguis, ita ut omnino à sacerdote sumi non possit, & tunc alius est consecrandus, ut dicitur in Missali. Filliucius *tr. 5. de Euchar. quat. est sacrific. c. 4. de prac. celebr. aliorumque ministror.*

Quæres: An quovis die per annum licitum sit celebrare? Resp esse licitum, excepto die Parasceves; ita ut etiam non liceat privatim celebrare, sine peccato mortali. Et ratio est, quia Christus seipsum eo die obtulit in cruce; veritate autem præsentem, debet cessare figura; Missa enim est typus sacrificii crucis. Hæc Busæus.

Quæres: Sitne certum tempus constitutum confessioni faciendæ in anno præscriptum? Ant. Sot. Ledesm. Angl. putant, nullum certum tempus esse præscriptum, eò quòd in Canon. tantùm communioni certum tempus præscriptum, scilicet Paschæ, sit Itaque si quis ante Quadragesimam, vel sub initium Quadragesimalis jejuniis esset confessus, non tenetur, in Paschate communicaturus, secundo confiteri; modo sibi conscius mortalis peccati non esset, & etiam scandalum abesset. Contraria sententia probatur *in tract. de pœnit. & rectius D. Thom. quoad. 1. art. 1. Medin. in Cod. de pœnit. & alii putant præscriptum tempus Paschæ, quod etiam est communioni, 1. quia consuetudo ita jam obtinuit. Denique Conc. Trid. sess. 14. can. 5. maximè probat, & amplectitur, tamquam piam & meritò retinendam 2. Quia communioni*

semper præscriptum fuit tempus Paschæ; at numquam sine confessione licuit communicare. Ut Cyprian. *serm. de lapsis*, & Leo *epist. 9. ad Theodor.* & Sixtus IV. *in extrav. quædam* vetuit religiosi, ne umquam docerent populum Christianum, non teneri ad confessionem circa Pascha. Hæc Busebius.

Quæres: An qui neglexit confiteri circa Pascha, possit differre confessionem, sine novo peccato, in annum sequentem. Ant. & Sylv. putant, quod possit, sicut & communionem. Et ratio est, quia utrumque est præceptum affirmativum, & obligativum tempori, sicut & jejunium, v. g. vigilia Nativit. At rectius Sot. Navar. & Medin. putant, non posse differri, quia præceptum confessionis propriè est negativum, nempe de non differenda confessione ultra annum. Deinde, confessio non est propriè alligata tempori, tamquam jejunium v. g. vigilia; sed habet se per modum obligationis, quo quis v. g. obligaretur restituere debitum circa festum Paschæ, quo tamen, si non restituat, nihilominus tamen deinceps ad restituendum tenetur. Unde sequitur, cum continenter, & pro semper homo obligetur ad confitendum, postea toties eum peccare mortaliter, quotiescumque deliberatè proponit, non confiteri; sicut peccat debitototies proponit non restituere, cum tenetur. Busebius.

Qui in Paschate communicavit, si in articulo mortis non communicet, ex negligentia quadam, sine contemptu, non peccat mortaliter Sylv. *Euchar. 3. n. 3.* & Cajet. *Communio. Fu. commun. n. 4. ex Cajet. Syl. comun. 3. n. 1.* vid. Tol. *l. 6. c. 18. in ju.*

Qui in Paschate transgressus præceptum non communicavit, non peccat iterum mortaliter, si postea non communicet; etsi quidam contrarium affirmant. Semel enim tantum id præceptum obligat, scilicet in Pascha. ut & præceptum de Confessione semel solum in quolibet anno. Sot. *d. 10. q. 1. n. 4.* Vid. *n. 148.* Val. *t. 4. d. 6. q. 2. p. 4.* Bart. *Med. l. 1. c. 14. §. 42.* Jo. *Med. q. de confess. semel in anno fac. Fu. commun. nu. 6.* Sylv. *en. 5. nu. 17.* Tol. *l. 6. c. 18.* Contrarium) Nav. *c. 11. n. 4.* Graff. *l. c. n. 25.* Suar. *l. c. d. 66. sect. 4.* Vigner. & Paludan. *ab eo citat. Az. l. 7. c. 40. q. 5.*

Qui per octo dies ante, vel post Pascha communicat, præcepto satisfacit, & qui longè post, ex consilio Confessoris, Navar. *l. c.* Suar. *d. 70. sect. 2.*

Potest communicari quavis diei hora, & quovis die, etiam in Parasceve. Vid. Rat. *div. offic. 6. c. 76.* Alma. *l. 1. offic. c. 12.* Jo. *Beltr. c. 99.* Ord. Rom. *lib. sacr. 5.* Greg. *2. tom. 20. l. 1. n. 17.*

gia. Ang. Euchar. 3. n. 36. Sylv. ib. n. 15. Viu. de Euchar. 116. 150.
Azor. l. 10. c. 25. q. 8.

Eucharistiam indignè sumens in die Paschatis, satisfacit
præcepto Az. l. 7. c. 41. q. 2. Reclamant alii. Emm. Sa in Aphor.

Excommunicatio.

Vide v. Censura, Clericus, Distributiones, Duellum, Hæresis.

1. Excommunicatio est censura Ecclesiastica, qua homo
baptizatus privatur aliquibus bonis communibus; videli-
cet consortio fidelium, participatione sacramentorum, &
communibus Ecclesiæ suffragiis. Minor excommunicatio
non privat tot bonis quot major. tom. 1. de Excommunicatio-
ne, disp. 2. q. 1. punct. 1. n. 2. & 3.

2. Quando fertur aliqua excommunicatio absque restri-
ctione majoris, vel minoris, sermo est de majori excommu-
nicatione, quæ absolutè & simpliciter dicitur excommuni-
catio. ib. punct. 2. n. 2.

3. Censuræ latæ à visitatoribus censentur latæ quodam-
modo per modum statuti, si latæ sunt intentione, ut perpe-
tuo durent, seu donec revocentur. ib. n. 3.

Excommunicationis majoris effectus.

4. Excommunicatus majori excommunicatione privatur
communibus Ecclesiæ suffragiis, peccatque mortaliter ap-
plicans excommunicato communia suffragia, ut Horas Ca-
nonicas, vel orationes Missæ, &c. Imò orans pro excommu-
nicato vitando incurrit minorem excommunicationem,
excepto die Parasceves, quo die specialiter Ecclesia orare
solet publicè pro hæreticis excommunicatis, ad imitatio-
nem Christi, qui pro inimicis oravit. Nec refert quòd ex-
communicatus sit contritus. ib. q. 2. punct. 1. n. 3. 4. & seq.

5. Quilibet excommunicatus, quamvis toleratus & non
vitandus, privatur communibus Ecclesiæ suffragiis. ib. §. 1.
m. 1.

6. Ut clerici percussor sit vitandus, requiritur notorium
facti, id est, ut percussio nequeat ulla tergiversatione celari.
Ad notorium facti plures requiruntur testes, quàm de-
cem respectu magnæ communitatis; & sex respectu par-

væ vicinæ. Neque teneor vitare eum, qui coram me percussit clericum, eo tempore quo non aderant sufficientes testes ad notorium facti. *lb. n. 3. & seq.*

7. Suspensus, vel interdictus, vel irregularis vitandus, dicitur ille, qui denunciatus est suspensus, vel interdictus, vel irregularis: qui verò nondum est denunciatus, dicitur toleratus, & non vitandus *lb. n. 8.*

8. Valida est confessio ejus qui confitetur peccata Sacerdoti excommunicato, vel suspenso, vel irregulari nondum denunciato, quem nesciebat esse excommunicatum, &c. *lb. n. 9.*

9. Excommunicatus, qui nondum obtinuit absolutionem excommunicationis, privatur communibus Ecclesiæ sacramentis, quamvis sit contritus, & jam resipuerit à delicto, quia excommunicatio suum semper habet effectum donec auferatur. *lb. §. 2. n. 1.*

10. Sacrificium Missæ oblatum à Sacerdote in persona Christi, & ut ministro ab ipso deputato, prodest excommunicato, si ei applicetur à Sacerdote, tum quoad impetrationem, tum quoad satisfactionem: tamen non ei prodest quoad fructum & valorem provenientem ex parte Ecclesiæ. *lb. §. 3. n. 3. & seq.*

11. Sacerdos potest in Missa, tamquam persona privata & particularis orare pro quolibet excommunicato. Præterea licitum est recitare privatas orationes, vel alia pia opera facere pro excommunicatis, modo non fiant tamquam ab Ecclesiæ ministris. *lb. n. 6. & 8.*

12. Excommunicatus validè recipit sacramenta, quoad substantiam, nisi fortè quis excipere velit pœnitentiæ sacramentum; quod tamen validè similiter recipit, non solum quoad substantiam, verùm etiam quoad effectum, quoties inculpabiliter ignorat se esse excommunicatum, & ita confitetur peccata sua. Unde poterit quis absolvi aliquando à peccatis, quamvis nondum fuerit absolutus à censura; secus dicendum de accedente ad sacramentum pœnitentiæ, scilicet quando se esse excommunicatum: nam illius confessio invalida est, quia ponit obicem ad gratiam actualiter peccando. *lb. p. 2. §. 1. n. 1. 2. & 3.*

13. Excommunicatus etiam toleratus, regulariter loquendo, peccat mortaliter, suscipiendo aliquod sacramentum, nullam tamen incurrit pœnam, excepta susceptione sacramen-

menti ordinis, quæ inducit irregularitatem. *ibid. num. 5.*

14. Sacerdos administrans sacramenta excommunicato tolerato, seu non vitando non peccat ex vi censuræ, peccat tamen graviter si respiciamus jus naturale ac divinum, nisi fortè is cui administrat, sit peccator occultus, & publicè petat sibi administrari; aut dicat se absolutum: nam potest sacerdos huic excommunicato occulto credere si sit fide dignus. Denique non peccat sacerdos ministrando sacramento excommunicato, quando ipse excommunicatus non peccat petendo. *ibid. §. 2. n. 1. & seq.*

15. Ministrans sacramenta excommunicato vitando, propter mortale peccatum, incurrit primò minorem excommunicationem (hanc enim fideles incurrunt participando cum excommunicatis vitandis:) secundò incurrit ipso jure interdictum ab ingressu Ecclesiæ.

Clerici participantes in divinis officiis cum excommunicatis à Papa, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si participant scienter, sponte, & si sit nominatim declaratus; & si participant recipiendo illum in divinis officiis *ibid. num. 7.*

16. Sacramenta administrata ab excommunicato tolerato valida sunt, consequenter validum est matrimonium, cui assistit parochus excommunicatus toleratus, *ibid. §. 3. num. 1. & 2.*

17. Petens sacramenta ab excommunicato tolerato, non peccat mortaliter, non solum quando ignorat illum esse excommunicatum (tunc enim certum est excusari à peccato ratione ignorantia;) sed etiam quando scit illum esse excommunicatum; sive excommunicatus sit proprius parochus, sive alius sacerdos, sive adsit necessitas petendi, sive non. sive ille sacerdos excommunicatus sit paratus administrare sacramenta, sive non; quia petens utitur jure suo, nec dicitur cooperari peccato excommunicati. *ibid. num. 4. & seq.*

18. Confessio facta excommunicato vitando iteranda est, & præterea exprimendum est peccatum, quod pœnitens commisit communicando in sacris cum excommunicato vitando, nisi fortè excusetur à peccato ratione ignorantia. Ratio est, quia excommunicatus vitandus caret jurisdictione; cetera quæ non respiciunt jurisdictionem, valida sunt, facta ab excommunicato vitando: excommunicatus tamen

incurrit irregularitatem administrando sacramenta, vel celebrando, seu exercendo actum proprium ordinis, petensque aut recipiens sacramenta ab excommunicato vitando extra necessitatem, graviter peccat: recipiens autem sacramentum ab excommunicato tolerato non delinquit, cum non teneatur illum vitare, sicut tenetur excommunicatum denunciatum, seu vitandum. *ibid.* §. 4. num. 1. & seq.

19. Audiens Missam tempore excommunicationis graviter peccat; facit enim contra obligationem censurae in re gravi; secus dicendum de interserviente Missae quando nullus alius adest. Excommunicatus non audiendo Missam in die festo, non peccat mortaliter ratione omissionis sacri praesentis, etiam si per eum sit ne absolvatur, quia praecipuum Ecclesiae de Missa audienda, cadit solum super eos qui non sunt impediti *ibid.* punct. 3. §. 1. num. 1. & seq.

20. Excommunicatus qui Missam audit, praeter mortale peccatum, nullam poenam incurrit: verum tamen est Sacerdotem excommunicatum, qui sua auctoritate est causa, ut Missa vel alia divina officia coram se celebrentur, incurrere irregularitatem; & admonitum a celebrante, ut exeat, incurrere novam excommunicationem Papae refovetam, si nolit exire. *ibid.* num. 7. & 8.

21. Audientes Missam cum excommunicato vitando, peccant mortaliter. Item celebrans coram excommunicato vitando, non solum peccat mortaliter, &c. sed etiam incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiae, si celebret scienter coram illo. *ibid.* num. 9. & 10.

22. Qui interest Missae, aut celebrat, dum ibidem adest excommunicatus toleratus, non peccat prosequendo Missam. Si vero adest excommunicatus vitandus, admonendus est ut exeat, vel expellendus vi. Quod si non velit exire, & non possit expelli sine periculo, omittenda sunt divina officia, & Missa ipsa, modo nondum inchoata si consecratio: si tamen post Missam inchoatam Sacerdos advertat ad elle cadaver publici excommunicati, non tenetur Missam inchoatam relinquere; prohibetur tamen aliquod opus circa illud cadaver exercere. *ibid.* n. 11. & seq.

23. Quando excommunicatus est in una capella audiens unam Missam, & ego Missam facio in alia capella non tenor desistere a Missa facienda: cum non dicar communicare cum excommunicato existente in alia capella, ibique Missam

Missam alterius Sacerdotis audiente. *ibid. numer. 16.*

24. Excommunicatus sive sit religiosus professus, sive clericus habens beneficium, vel ordines sacros, potest & tenetur privatim, (non enim potest socium adhibere,) persolvere horas Canonicas, sicut tenebatur ante excommunicationem: quia par non est, ut delinquens commodum reportet ex suo delicto: non poterit tamen dicere, *Dominus vobiscum*. Excusatur Capellanus, aut famulus inserviens ratione officii sui suo domino excommunicato. *ibid. § 2. n. 3. & seq.*

25. Orationes publicæ quæ offeruntur ab excommunicato tolerato, profunt quoad valorem quem habent ex parte Ecclesiæ. *ibid. n. 7.*

26. Præterea excommunicatus potest more laicorum benedicere mensæ, munire se signo crucis, adorare Eucharistiam, aut illam comitari, &c. Item potest & interesse concioni, nam cum tendat ad illius salutem, & emendationem, ei non prohibetur. *ibid. n. 9. & 10.*

27. Præceptor legens lectionem coram discipulis, quorum unus est excommunicatus, seclusa alia necessitate, tenetur relinquere opus inceptum, si unus ex discipulis sit excommunicatus vitandus. *ibid. num. 12.*

28. Excommunicatus qui nondum fuit absolutus in vita, aut post mortem, privatur Ecclesiastica sepultura, donec absolvatur: & sepeliens excommunicatum vitandum in loco sacro, graviter peccat, etiamsi excommunicatus dederit signa contritionis. Imo si ossa alicujus excommunicati vitandi sepulta fuerint in loco sacro cum aliis fidelibus, projicienda sunt è loco sacro, qui postea remanet pollutus. Adde illos peccare, qui Psalmos concinunt, dum cadaver excommunicati vitandi defertur ad sepulturam, hæc enim est quedam communicatio cum excommunicato. Qui scienter sepelit excommunicatum vitandum in loco sacro, incurrit majorem excommunicationem, à qua nequit absolvi, donec satisfactionem dederit ad arbitrium Episcopi, *ibid. § 3. num. 1. & seq.*

29. Collatio & præsentatio beneficii facta excommunicato, quamvis tolerato, invalida est: neque excommunicatus etiam invincibiliter ignorans se esse excommunicatum, valide recipit, quia error non tollit excommunicationem. Item collatio pensionis facta excommunicato titulo clericali, est invalida. Validè tamen conferri potest beneficium illi,

illi, qui tempore collationis falsò creditur excommunicatus. Similiter validè acceptatur beneficium ab eo, qui tempore collationis & electionis non erat excommunicatus, nec sit excommunicatus tempore acceptationis beneficii. Difficultas est, an beneficium retineri possit ab eo, cui facta fuit collatio tempore excommunicationis, sed eam accepit post obtentam absolutionem? Respondendum retineri non posse, quia in hoc casu nullus est titulus electionis, presentationis, &c. Quare excommunicatus qui obtinuit beneficium, vel pensionem eo tempore, quo detinebatur in vinculo excommunicationis, petere debet absolutionem excommunicationis, eaque obtenta curare debet, ut beneficium sibi de novo conferatur ab eo, ad quem pertinet illius beneficii collatio: quòd si excommunicatus sit occultus, non tenetur se manifestare, nisi fortè cesset scandalum, aut periculum infamiae, & nullo alio iusto & honesto titulo possit excusare ab acceptando beneficio *ibid p 4 §. 1. n. 1. & seq.*

30. Beneficiarius, qui lapsus est in excommunicationem post beneficii consecutionem, non est privatus fructibus, redditibus, vel distributionibus beneficii; consequenter neque tenetur eos à se sponte abdicare, modo exequatur onera & officia beneficii, sive excommunicatus sit curator animarum, sive sit Canonicus, sive habeat beneficium simplex, & consequenter potest capellanus, aut curatus excommunicatus toleratus recipere fructus beneficii in excommunicatione, præstando munera sua: secus dicendum de excommunicato vitando, cum Ecclesia nolit per ipsum orare, *ibid §. 2. n. 2. & seq.*

31. Injuste excommunicatus, qui ob injustam excommunicationem cogitur abesse à choro, nec potest præstare suum officium, videtur posse percipere fructus & distributiones, cum privatio distributionum sit pœna, pœna autem non videtur subeunda ab eo qui non deliquit. *ibid. n. 5.*

32. Excommunicatus qui non assistit divinis officiis, non potest recipere distributiones, quæ dantur assistentibus choro, etiamsi per ipsum non stet, ne absolvarur, & ne interfit choro; alioqui sequeretur excommunicatum commo-
modum reportare ex sua excommunicatione. *ibid. n. 7.*

33. Gesta per excommunicatum vitandum, seu non toleratum, sunt invalida quoties fiunt ex officio tamquam jurisdictionis propriæ, (excepta tamen electione Summi Pontificis

tificis à Cardinalibus excommunicatis facta;) fecus dicendum de gestis excommunicati tolerati, & non vitandi, quæ valida sunt, etiamsi pertineant ad jurisdictionem propriam; peccat tamen graviter sponte se in actionibus jurisdictionis ingerendo, nisi aliunde adsit excusatio. *ibid. punct 5. n. 1. & 3.*

34. Ex dictis infer sententiam latam à iudice excommunicato, validam esse. Item electionem, collationem, & resignationem beneficii factam ab excommunicato, validam quoque esse. Præterea valida esse instrumenta, testamentum, codicillum; & scripturas factas ab excommunicato, etiam tabellione. Similiter posse Episcopum excommunicatum toleratum, validè concedere facultatem administrandi sacramentum pœnitentiæ. *ibid. n. 4. & seq.*

35. Qui committit delictum eo tempore, quo Superior est excommunicatus denunciatus non ligatur excommunicatione lata à tali Superiore, quia caret jurisdictione, fecus dicendum si lata sit à jure: & etiam postquam iudex seu Superior fuit absolutus. *ibid. n. 10.*

36. Suspensa jurisdictione Episcopi per excommunicationem, aut ea sublata per ejus mortem, remanet etiam suspensa, vel sublata auctoritas Vicarii Generalis; non autem Vicarii foranei seu particularis delegati ab Episcopo, cum ab eo datur appellatio ad Episcopum, nec sit unum & idem tribunal. *ibid. n. 12.*

37. Cuilibet excommunicato etiam tolerato, vetitum est, per se loquendo, sub veniali communicare cum aliis fidelibus, nisi in casibus infra dicendis: & è contra vetitum est fidelibus communicare cum excommunicato vitando, non verò cum tolerato, etiam sub veniali in actionibus civilibus, & secluso contemptu & scandalo; & non cum intentione semper aut perseveranter alloquendi: peccaret tamen mortaliter aliquis fidelis, si communicaret in crimine criminoso, id est, si cooperaretur scienter crimini vel contumaciæ, propter quam lata est excommunicatio. *ibid. p. 6. §. 1. n. 1. & seq.*

38. Prohibitum est communicare cum excommunicatis vitandis in casibus hoc carmine expressis:

Os, orare, vale, communicatio, mensa negatur.

39. Per *os*, intellige confabulationem, aut allocutionem, sive per litteras, sive per nuntios, &c. *Oratio*

Orare, intellige orationem factam cum excommunicatis vitandis.

Vale, intellige prohiberi omnem honorificam salutationem, nisi tendat ad emendationem excommunicati, & ad ipsius honorem. Potest enim ei dici: *Dominus te conuertat*, &c.

Communio, vetat societatem cum excommunicatis, seu in habitatione, exercitio, vel contractu, quamvis contractus si ineatur, sit validus ex parte non excommunicati,

Mensa, vetat communicationem cibi & potus in eadem mensa formaliter, ut accidit quando communis & socialis vita agitur. *ibid* §. 2. n. 1. & seq.

Sequentibus vero casibus licitum est communicare cum excommunicato vitando,

V. ile, lex, humile, res ignorata, necesse.

40. Per particulam *utile*, intellige utilitatem tam spirituales, quam temporalem ipsius participantis cum excommunicato, aut ipsius excommunicati participantis cum alio, dummodo utilitas sit vera & non ficta, ex. gr. spes reipublicæ & emendationis, persuasio, aut consilium, ut satisfaciat parti læsæ vel reipublicæ, aut petitio crediti sui ab excommunicato, seu medicinæ Medico excommunicato vitando. Item potest etiam excommunicatus vitandus petere suum creditum privatim à debitore, cui, licet excommunicato, tenetur solvere debitor. Imò videtur posse recipi legatum relictum ab excommunicato vitando, ut oratur oratione privata pro anima ipsius. *ibid*. n. 7. 8. & seq.

41. Per particulam *lex* intellige legem & jus matrimonialis, nam excommunicatis vitandis licet petere, & reddere debitum conjugale, & uxori participare cum marito excommunicato in colloquiis, mensa, &c, denique uterque conjux potest simul communicare, modo non communitet in crimine criminoso, & in divinis, aut uxor non petierit divortium à marito quoad habitationem. *ibid*. n. 17. & seq.

42. Per particulam *humile*, intellige officium servorum & subditorum, quibus licitum est obedire suis superioribus excommunicatis vitandis, & communicare cum eis usuali & ordinaria communicatione. Hinc religiosi possunt communicare, & obedire suis superioribus excommunicatis vitandis

tandis, milites suo duci, filii adoptivi, vel carnales, etiam illegitimi, suo patri: imò etiam alii affines, qui veniunt nomine filiorum, quales sunt gener, nurus, privignus, vel privigna gaudent privilegio participandi cum Superiore. Per patrem intellige non solum patrem verum, & immediatum, sed etiam avum, abavum, &c. aviam, matrem, novercam, focrum, &c. Quare poterit gener communicare cum socero excommunicato vitando, & e contra. Item famuli & servi etiam agricolæ seu rustici cum suis dominis, pupillus cum suo tutore, & clerici cum suo Episcopo, dum sunt in illius famulatu: secus dicendum de filio spiritali cum patre suo spiritali excommunicato, & de servo communicante per se & directè cum alio servo excommunicato vitando. Difficultas est, an prædictæ personæ communicare possint in divinis cum dominis, patribus, vel superioribus excommunicatis? Respond. posse, præstando ea, quæ concernunt subjectionem & ministerium seu famulatum, *ibid. num. 25.*

¶ *seq.*

43. Sicut autem ipsi famuli & subditi, communicare possunt cum suis dominis & patribus excommunicatis, ita & ipsi domini, Prælati, & patres possunt communicare cum suis famulis & subditis excommunicatis vitandis; quia in correlativis dispositum in uno, locum etiam habet in altero, secus dicendum de vasallis respectu suorum Principum temporalium; excipe tamen solutionem tributorum quæ illi debetur, *ibid. n. 37. & seq.*

44. Per particulam *resignorata*, intellige ignorantiam inculpabilem & inadvertentiam excusare à peccatis, & à censuris. *ibid. n. 41.*

45. Dubitans aliquem esse excommunicatum, & simul etiam esse denunciatum, non potest nec debet illum evitare, nam evitando exponeret se periculo faciendi illi injuriam, & privandi illum jure suo: tenebitur tamen vitare eum, qui ei dixit se esse excommunicatum vitandum, aut novit talem esse per famam publicam, aut parochus dicit eum esse vitandum: aut denique si fuit alias denunciatus excommunicatus, sed modo dubitatur an fuerit absolutus; nec adest probabilis certitudo. *ibid. n. 42. & seq.*

46. Confessarius non tenetur vitare excommunicatum quem novit solum in confessione esse excommunicatum vitandum. Similiter non tenetur aliquis eum evitare, quem fama

ma

ma publica constat percussisse clericum, sed non constat percusserit notoriè notorietate facti, *ibid. n. 45. & 47.*

47. In dubio juris nemo tenetur se tamquam excommunicatum gerere, si adhibuit sufficientem diligentiam, ad veritatem assequendam, ea que adhibita adhuc in dubio persistit: quoad dubium verò facti variant sententiæ. Unde si dubitat an clericum percusserit, non videtur esse vitandum: possidet enim jus participandi cum fidelibus, nec debet sibi iuri privari: secus dicendum est, si per famam, vel vestigia de dignos constet clericum percussisse notoriè. *ibid. num. 47. & seq.*

48. Ille non censetur excommunicatus, contra quem data est excommunicatio sub conditione, sed dubitatur, si conditio sit adimpleta. *ibid. n. 53.*

49. Per particulam *neceffe* intellige necessitatem, tam spirituale quam temporalem, excusantem à peccato participando cum excommunicato vitando, & excusantem ipsum excommunicatum cum aliis participantem: quare potest licet eleemosyna tradi excommunicato vitando qui ea indiget ad vitam, juxta sui status conditionem commode traducendam: potest quoque ei tradi equus ad iter peragendum; aut ab eo peti consilium vel medicina, si sit Advocatus vel Medicus, & sit necessitas gravis. Item potest & cum eo communicari ad pacem aliorum conciliandam, vel ad scandalum evitandum. *ibid. n. 57. & seq.*

50. Qui per metum gravem communicare cogitur cum excommunicato; excusatur à peccato, cum censeatur esse in gravi necessitate. Similiter non tenetur quis dissolvere contractum societatis in initum cum excommunicato ante excommunicationem, sed potest societatem continuare, & proficere qui ad præcavendum & evitandum damnum. *ibid. num. 62. & 63.*

51. Invalida sunt gesta per judicem excommunicatum vitandum: nam acta sine facultate & jurisdictione invalida sunt, peccatque iudex mortaliter ferendo sententiam in excommunicatione; excusari tamen potest à mortali excommunicatus toleratus ferendo sententiam juxta nonnullos. *ibid. punct. 7 n. 2. & 3.*

52. Excommunicatus quamvis toleratus non potest esse actor in iudicio in causis civilibus aut Ecclesiasticis, sive per se, sive per alium. Hinc sequitur excommunicatum non posse

posse accusare; nisi hoc faciat ex necessitate, nec posse alium convenire, vel reconvenire in iudicio; potest tamen se defendere, & appellare à sententia contra se lata; & quamvis non possit agere in iudicio, potest tamen dum rationabiliter dubitat de fuga debitoris eum coram iudice convenire, ne detrimentum patiatur, quia in hoc casu videtur se tantum defendere. *ibid num. 5. & seq.*

53. Valida sunt gesta in iudicio per actorem excommunicatum vitandum, quando à iudice, aut adversario fuit rejectus, & ei opposita excommunicatio; quia jus non irritat ipsius gesta, quamvis prohibeat agere. Imò non videtur mortaliter peccare, ratione parvitas materiæ. *ibid. n. 10. & 11.*

54. Excommunicatus toleratus licet potest ferre testimonium, cum actus testandi ex natura sua vergat in favorem illius pro quo præstatur. Imò validum quoque est testimonium excommunicati vitandi, non solum in iudicio, sed etiam in testamentis, contractibus & instrumentis: ei tamen non licet officium Advocati, vel Procuratoris exercere, quamquam illius acta sunt valida, nec tenetur ad restitutionem pretii accepti, cum à nullo jure irritentur; hinc matrimonium celebratum à Procuratore excommunicato nomine alterius, validum est. Idem dic de tutoribus, & aliis assumentibus ad administrationem temporalem. *ibid. num. 12. & seq.*

55. Excommunicatio irritat, & annullat litteras & rescripta Apostolica & processus virtute illorum habitos, excepto casu seu articulo excommunicationis & appellationis *ibid. punct. ult. n. 1.*

56. Excommunicatus perseverans in excommunicatione per annum, suspectus evadit de hæresi; consequenter contra ipsum tamquam de hæresi suspectum procedi potest ex Tridentino *sess. 25. cap. 5.* præsumitur enim malè sentire, tam de potestate Ecclesiæ, cum non curet de censuris ab ipsa latis, quam de sacramentis, cum illa non suscipiat singularis annis, juxta præceptum Ecclesiæ. *ibid. num. 4.*

Excommunicatio minor.

57. Excommunicatio minor incurritur participando in rebus prohibitis cum excommunicato vitando, non solum vivente, sed etiam mortuo, ut si quis lavet cadaver affecti

majori

majori excommunicatione. *ibid. quasi. 3. numer. 2.*

58. Excommunicatio minor privat non solum directam passivam sacramentorum participationem, sed etiam electionem, praesentationem, & collationem beneficii & Ecclesiasticae dignitatis, ita ut excommunicatus minori excommunicatione non possit licite eligi, vel praesentari ad beneficia, quantum electio & praesentatio valida sit. Unde colligitur ligatum minori excommunicatione posse cum aliis fidelibus communicare absque peccato, vel excommunicatione. Item posse divinis officiis interesse, frui suffragiis, &c. & peccata absolvere alios a censuris, & a peccatis, & actus jurisdictionis exercere *ibid. n. 3. 6. & seq.*

59. Ab excommunicatione minori lata a jure potest tantummodo proprius Sacerdos, (seu is qui habet jurisdictionem ordinariam supra excommunicatum) absolvere, non autem simplex Sacerdos aut Parochus alterius parochiae. *ibid. num. 11 & 12.*

60. Solus ergo proprius Parochus potest absolvere a minori excommunicatione, etiam si non sit Sacerdos. Idem dicitur de Confessario, habente delegatam jurisdictionem. Imò dicunt aliqui posse quemlibet Sacerdotem simplicem a minori excommunicatione absolvere poenitentem non habentem peccatum mortale, sed contrarium probabilius est. *ibid. num. 14 & 15.*

61. Absolutio minoris excommunicationis dari potest per verba sufficienter exprimentia absolutionem, nec necessariae sunt caeremoniae in absolutione aliarum censurarum adhiberi solitae. Quod si poenitens dubitet se in minorem excommunicationem incidisse, potest absolvi sub conditione ac forma quae communiter adhiberi solet: *Absolve te ab omni vinculo excommunicationis quantum possum, & tu indiges, &c. ibid. n. 16.*

Excommunicatio ob violentam manus injectionem in clericos.

62. Nomine violentae injectionis manuum intelligitur actio externa injuriosa, violenta, consistens in facto seu opere, & contingens personam Ecclesiasticam. *ibid. quasi. 4. punct. 1. § 1. num. 1.*

63. Non est necesse ut persona clerici immediate attingatur.

gatus, sed sufficit mediatè, ut si actio violenta & injuriosa fiat circa rem adhaerentem clerico, seu deferentem vel continentem clericum, ut si fræno violenter detineatur equus cui clericus insidet, aut frangatur frænum, aut lacerentur venæ clerico adhaerentes, aut equus percutiatur dum clericus eo utitur: aut aliquis ita insequatur clericum, ut cogatur se præcipientem dare in fluvium ad sese eripiendum è manibus insequentis. Idem dicendum si occidatur clericus percibum, vel potum veneno infectum, aut si quis conspuat in eum, aut virga percutiat, aut includat in carcere, vel in alio loco à quo non possit exire sine dedecore & pudore: hæc enim actio censetur graviter violenta clerico: secus dicendum si percussio sit levis & non sufficiens ad mortalem culpam, aut si surripiatur clam crumena clerico, aut dormiens vestibus spoliatur, aut injuriis afficiatur sine percussione. *ibid. num. 3. & seq.*

64. Ille non est excommunicatus, qui per metum absque ulla vi, vel tactu cogit clericum exire è fundo; aut obsidet castrum aut domum, non ut faciat injuriam clerico ibi existenti, sed ut justè obtineat illud castrum, secus dicendum de explosente sclopum in clericum, aut de judice sæculari detinente, vel detineri curante clericum in domo vel custodia, aut ponente custodes ad domum qui clericum exeuntem capiant, ita ut clericus non possit liberè exire. *ibid. n. 11. & seq.*

65. Impuberes & pueri sæpè possunt ab excommunicatione excusari, eo quòd illorù percussio regulariter non reputetur graviter injuriosa inter hujusmodi personas. *ib. n. 13.*

66. Consilium & mandatum, quo quis consulit, aut tacitè velexpressè mandat clerici, vel Monachi percussione, subicitur eidem excommunicationi, modò secuta sit percussio, & consilium, vel mandatum influxerit in percussione. *ibid. §. 2. n. 1. & seq.*

67. Clerici percussione mandans, incurrit excommunicationem, etiamsi conatus fuerit mandatum postea revocare, sed re ipsa non revocaverit: aut si revocaverit, & revocatio non fuit manifesta mandatario, & adhuc secutus est mandati effectus. Nec refert quòd mandans in gratia exiit dum mandatarius mandatum exequitur; sufficit enim peccatum mortale prohibitum sub censura commissum antea fuisse. *ibid. n. 4. & 5.*

Q 2

68. Per-

68. Percussionem clerici mandans, vel consulens, ab quando ligatur excommunicatione, etiam si ea non ligetur executor, & è contra; ut accidit quando executor ignorat invincibiliter illum quem percutit esse clericum, aut invincibiliter ignorat latam esse excommunicationem. *ibid. num. 6.*

69. Omissio, qua quis non obstat percussioni clerici, non subicitur excommunicationi, dum is qui non obstat, ex sola charitate obstat tenebatur, etiam si re ipsa possit obstat & peccet non obstando; secus dicendum de iis qui teneantur obstat ex officio, ut sunt Principes, & alii Superiores, iudices, patres, tutores, heri, pædagogi, parochi, & alii similes respectu filiorum & subditorum: his enim commissa est cura suorum subditorum. *ibid. n. 7. & seq.*

70. Rati habitio, qua quis approbat per aliquod signum externum, percussionem clerici suo nomine & contemplatione sui factam, est materia hujus excommunicationis, etiam si approbatus non dederit mandatum: quare si de illa solùm gaudeat nesciens factam esse suo nomine, non contrahit excommunicationem, nisi fortè velit illam factam esse suo nomine. *ibid. n. 10 & 11.*

71. Quod dictum est de omnibus & singulis masculis, qui clericum, vel monachum percutiunt, &c. intellige etiam de feminis percutientibus, aut alia ratione concurrentibus ad clerici, vel monachi percussionem. Idem dicendum est de collegio vel universitate, quæ clericum per percussionem mandaret. *ibid. punct. 2. n. 3. & 4.*

72. Percutiens clericum volentem & consentientem, incurrit excommunicationem, quoniam percussio est injuriosa, quia facit injuriam toti ordini & statui clericali, ipsiusque percussio vergit in damnum aliorum: & talis clericus consentiens in sui percussionem est excommunicandus: imò si seipsum percutiat ex ira, majorem incurrit excommunicationem, cum percussio hujusmodi sit injuriosa toti statui clericali. *ibid. num. 5. & seq.*

73. Nomine clerici gaudentis privilegio Canonis intelligitur iniciatus prima tonsura, aut aliquo ordine, etiam si conjugatus sit, modo gerat habitum clericalem & tonsuram, & non sit bigamus: propterea percutiens clericum conjugatum cum virgine, & habitum gerentem, excommunicatur. Item percutiens clericum degradatum verbaliter tantum aut irregularem, aut excommunicatum toleratum, aut vi-

tandus)

tandum, aut affectum alia censura. Denique ille similiter est excommunicatus, qui percutit clericum, qui post susceptionem sacrorum ordinum contraxit matrimonium, adhuc enim gaudet privilegio Canonis *ibid. punct. 3. n. 1. & seq.*

74. Nomine monachi gaudentis privilegio Canonis, intelliguntur non solum religiosi professi, licet conversi, verum etiam novitii. Intelliguntur etiam moniales professæ, vel conversæ, ac novitiæ, modò non vivant domi propriæ more laicorum. Hoc nomine venit etiam religiosus bigamus, & milites Commendatarii vota emittentes, aut ii quibus communicata sunt privilegia clericalia, quales videntur Equites S. Jacobi His adde Equites Calatravæ, Alcantaræ, Equites ordinis Christi in Lusitania, S. Lazari in Sabaudia, & S. Stephani Florentiæ, &c. quæ videntur personæ Ecclesiastica. Hoc privilegio gaudent etiam Tertiarii S. Francisci, vel Dominici assumpto habitu viventes in communi sub obedientia Superioris illius religionis: Eremitæ qui vivunt in communi sub aliquo Prælato ex tacita vel expressa Summi Pontificis auctoritate, aut qui habitum religiosum deferunt, peculiarem vivendi modum sub obedientia Episcopi tenentes. *ibid. n. 7. & seq.*

75. Clericum percutiens in continenti, vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, excusatur ab excommunicatione; item percutiens ex ignorantia probabili, aut per jocum, nisi postea percussione ex odio vel ita prosequatur; aut causa correctionis & disciplinæ, modò facultatem percutiendi habeat, & modò in percutiendo modum non excedat. Similiter percutiens clericum turpiter inventum cum matre, filia, uxore, vel sorore, excusatur ab excommunicatione, modò percutiat in continenti, & non ex intervallo. Idem dicendum etiam si non invenerit in actu carnalis copulæ, sed in alio turpi actu. Item percutiens clericum non deferentem habitum, & ter à legitimo Superiore admonitum, ut habitum deferat, aut implicantem se in negotiis secularibus, & ab iis post trinam admonitionem non desistentem, non ligatur excommunicatione. *ibid. punct. 4. num. 1. & seq.*

76. Similiter percutiens clericum effectum militem, aut immiscentem se enormitatibus, aut clericum conjugatum exercentem officium cauponis, vel macellarii, excusatur ab excommunicatione, quoties ille post trinam admonitionem

à præfato officio non destitit. Denique percutiens bigamus minoribus tantum ordinibus initiatum, aut clericum non desistentem post trinam admonitionem à delatione armorum, vel ab arte mimica publicè exercenda, non incurrit excommunicationem. Adde Ostiarium seu officialem Principis non incurrit similiter excommunicationem, quoties turbam arcendo, simul arcet clericum. Idem dic de capite clericum de mandato sui Prælati, quando adest legitima causa eum incarcerandi. *ibid. num. 11. & seq.*

77. Clericus quando percuti meretur de rigore iuris communis, percutiendus est ab ipsismet Superioribus, dum sunt inferiores Episcopo. *ibid. n. 5.*

*Absolutio ab excommunicatione ob clerici percussione
cui competat.*

78. Ab ea absolvunt Summus Pontifex, Legatus à latere, & Legati missi in provincia ad quam mittuntur: Episcopi per se, vel alium, quando percussio est levis. Vicarius Generalis potest per se ipsum absolvere, & dare aliis facultatem absolvendi, quia ipse est iudex ordinarius, & facit unum tribunal cum Episcopo. Item possunt etiam absolvere superiorem monasteriorum ex privilegio ipsis concessio per se, vel per alios, quando percussio est levis; illa autem percussio regulariter loquendo dicitur levis, quæ fit pugno, palma, manu, pede, digito, baculo, vel lapide, quæ nullam maculam, vel sigillationem carni relinquit, vel quæ fit absque abscissione membri, sine effractione dentis, sine evulsionemultorum capillorum, sine effusione multæ sanguinis, &c. fieri tamen potest ut ex circumstantiis personæ, & qualitatis huiusmodi percussio sit gravis. *ibid. punct. 5. n. 1. & seq.*

79. Potest tamen Episcopus absolvere ab excommunicatione contracta ob clerici percussione, etiam si percussio mediocris sit vel enormis, sequentibus casibus. Si adsit legitimum impedimentum in absolvendo, v. g. si sit impotens, si mors ei imminet, si sit mulier, cujuscumque sit ætatis & conditionis; si sit sub potestate alterius, ut servus & filiusfamilias; si sit clericus collegialiter, seu communiter vivens, aut religiosus; si sit ianitor aut officialis Principis, qui causa sui officii levi aut mediocri percussione clericum percussit; si sint filii impuberes, &c. *ibid. n. 9. 10. & seq.*

80. Qui absoluti sunt ab Episcopo propter impedimentum temporale, tenentur, sublato impedimento presentare se Summo Pontifici, idque poenitenti injungendum est: excipe tamen clericos collegialiter viventes, filios impuberes, religiosos & officiales Principum. *ibid. num. 17.*

81. Impedimentum legitimum habens non accedendi ad Papam, non potest ab Episcopo absolvi, quoties potest adire legatum, vel aliam facultatem Papalem habentem circa excommunicationem. *ibid. num. 18.*

82. Episcopus potest absolvere sibi subditos ab excommunicatione contracta ob quamlibet percussione, modo delictum sit occultum: & non solum per se, verum etiam per alium absolvere potest ab hujusmodi excommunicatione. *ibid. n. 19 & 20.*

83. Vicarius generalis non potest in impedimentis matrimonii dispensandi potestatem aliis delegare; imò neque potest per se ipsum, nisi speciale privilegium habeat. *ib. n. 21.*

84. Clericus qui se ipsum percussit, dum absolutionem obtinere intendit, debet eam satisfactionem exhibere, quam Superior exhibendam judicaverit, cum juramento non amplius relabendi. *ibid. n. 23.*

85. Quando percussus, vel occisus fuit religiosus, satisfactio praestanda est Superiori illius religionis, in qua vitam degit, vel debebat religiosus, *ibid. n. 24.*

Excommunicatio ob haesim.

Vide v. *Haesim.*

Excommunicatio contra cogentes feminam ad religionem, aut eam retrahentes à religione.

86. Cogere, idem est ac per vim vel metum gravem injuste inducere. Quare metu levi cogens feminam ad religionem, non incurrit excommunicationem, neque qui metum justè incutit, aut precibus importunis sive minis utitur, aut suadet feminæ ingredi religionem in evasio metu privationis alicujus boni, ad quod femina alias non habebat jus. *ibid. q. 6 punct. 2. n. 2. & seq.*

87. Non solum cogens ad ingrediendum monasterium, verum etiam cogens ad suscipiendum habitum, vel ad emit-

Q 4

tendam

tendam professionem, laqueo excommunicationis suspēditur: secus dicendum de cogente feminam ad emittendum votum ingrediendi religionem; hic enim non subjacet excommunicationi. *ibid. n. 6. & 7.*

88. Cogens feminam ad ingrediendum religionem, non incurrit excommunicationem statim præstita actione cogitiva: sed requiritur actualis ingressus, vel susceptio habitus aut professio. *ibid. n. 8.*

89. Dans auxilium, consilium & favorem in ingressu monasterii, vel susceptionis habitus, vel professionis alicujus femina ad hoc coacta, excommunicationem incurrit. Item & consensum: vel auctoritatem præbens in præfatis actionibus; non tamen aspiciens obiter feminam involuntariè ingredientem. *ibid. num. 9. & seq.*

90. Consilium, auxilium, vel favorem præbens dum femina involuntariè monasterium ingreditur, non ligatur excommunicatione, nondum secuto effectu. *ibid. num. 12.*

91. Reges, vel Imperator non ligantur excommunicatione cogendo feminam ad ingressum in monasteria, aut aliam actionem hic vetitam faciendo, juxta probabilem nonnullorum sententiam, quia Summus Pontifex dum intendit hos ligare, solet exprimere. *ibid. n. 14.*

92. Cogens virum ad religionem, non incurrit excommunicationem, quia Tridentinum loquitur solum de cogentibus feminas. *ibid. n. 15.*

93. Retrahens feminam solis precibus à religione, non incurrit excommunicationem; secus dicendum si dolo retrahat, aut alia astutia. *ibid. punct. 3. n. 5. & 6.*

94. Omnes & singuli injuste impediētes feminam, ne religionem assumat, seu professionem emittat, excommunicationem hujus decreti contrahunt. *ibid. n. 8.*

A D D I T I O.

Reges à solo Papa excommunicantur, & censuris ligantur.

Excommunicationes vulgo ignotæ, adeoque usu non receptæ, non ligant.

Excommunicatus non potest eligere; valet tamen præsentatio facta à laico excommunicato, dummodo non sit denunciatus, aut notorius clerici percussor. Navar. *conf. 1. de jure patron.*

Excommunicatus donec satisfecerit, indiget, ubi satisfecerit, absolutione.

Excom-

Excommunicatio ex causa falsa valet ; etsi quidam id negent. Declarationem vid. apud Covar. *c. alma. 1. p. 11. num. 15* Sylv. *5. absolutio n. 13* Nav. *c. 27. n. 38.*

Incendens studio, maloque animo locum sacrum, postquam fuerit per Episcopum excommunicatus, & denuntiatus, à solo Papa absolvitur, vid. *c. cas. de sent. excommunic.*

Itemque effractor simul & spoliator loci pii, auctoritate Episcopi ædificati, postquam fuerit nominatim denuntiatus, excommunicatur, vid. *c. conquestus, eod. tit.* non effringit autem, qui clave aperit.

Excommunicationes nulli reservatae.

Extorquentes gabellam, per se aut per alium ab Ecclesiasticis, aut ab eorum rebus non portatis ad negotiandum. *c. quamquam de censib. lib. 6.* Non est autem negotiari, bona sua vendere.

Domini temporales prohibentes subditis vendere sua clericis, aut præstare officia, *c. fin. de immun. Eccles.*

Facientes servari statuta, aut consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam, id est, Ecclesiæ universæ concessam. *c. noverit. de sent. excomm.*

Nec sunt statuta contra libertatem quæ moderantur expensas funerum, in iis, quæ non applicantur Ecclesiæ, nec concernunt divinum cultum, vel animarum suffragium, sed mundanas pompas. Syl. *immunitas. 1. n. 10.* cum Jo. de Imol. & Panorm.

Raptores mulierum, vel consilium, favorem, vel auxilium dantes. Conc. Trid. *sess. 14. c. 6. de reform.*

Intrantes septa monialium, sine Episcopi, aut superioris licentia, in scriptis. Trid. Conc. *sess. 23. c. 5. de Regul.*

Sed hæc jam est Papæ reservata per Greg. XIII. *const. 36.*

Clerici in dignitate, aut personatu, aut sacerdotes audi-entes Jus civile, aut Medicinam per duos menses, nisi audi-ant, ut Jus Canonicum melius intelligant. *c. super specula. ne clericis, vel monachi, vid. Joan. Andr. & Host. ibid.*

Doctores qui religiosum dimisso habitu docent leges, aut medicinam. *c. ne clericis vel monachi lib. 6.*

Religiosi habitum temerè relinquentes, *ib.* Secus si ex causa rationabili, aut sine peccato mortali, aut alio non assumpto, aut assumpto ad breve tempus.

Contrahentes scienter de presenti cum consanguinea,

Q 5

vel

vel affine in gradu prohibito, vel cum religioso, vel religiosus professus, aut clericus in sacris, & qui tale matrimonium celebrat scienter. *clm. 1. de conf. & affin.* Excusatio ignorantia, etiam crassa, (requiritur enim dolus,) itemque timor gravis, & absolutus, ut ait Sylvest. *vers. excommuni. m. me. 88. Navarr. c. 27. numer. 141. gl. ejusd. clm. ver. matrimonialiter.*

Cogens aliquam minus liberè matrimonium contrahentem. *Trid. sess. 24. c. 9.* Intellige de dominis, aut magistratibus exteriorem jurisdictionem habentibus.

Impediens sine causa feminam velum accipere, vel profiteri; vel cogens monasterium ingredi, aut profiteri, vel in consilio, aut aliter adjuvans. *Concil. Trident. sess. 25. c. 18. de Regul.*

Concedens in terra sua locum ad duellum, item patris, certantes, consulentes, & spectantes. *Trident. sess. 15. c. 19. de reform.*

Ex condicto duellum facientes statuto tempore, & loco, etiam sine patris, & chartellis, & loci securitate; & domini permittentes, aut non prohibentes, & quovis modo adjuvantes, & ex composito spectantes: vel focius, etiam si illi ad locum accedentes non potuerint pugnare. *Gregor. XIII. vid. Nav. c. 27. n. 150.*

De duello facit etiam *Clem. VIII. eadem prohibitionem, quem vid. Clem. VIII. Illius vices, & c. lata ann. 1592. ibid. Cal. Sept. Pont. anno 1.*

Exemptus.

Exemptus de licentia superioris potest Episcopo se subdere, ut ab eo absolutionem, vel dispensationem, qua indiget, obtineat. *Syl. 5. exemptio, vid. Ang. exemptus n. 6.*

Exilium.

Exilio perpetuo damnatus, dicitur deportatus; qui autem ad tempus relegatus. In exilium non potest pater filium mittere.